

روزنامه اطلاعات و فرهنگ ایران
تعمیرات و مرمت

بسم الله الرحمن الرحيم

۴۴۵
۶۰۵ شماره سرد
تاریخ ۱۳۲۳

۱۳۲۳

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

۱۳۸۱ / ۵ / ۲۱

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته تاریخ

موضوع: زندگانی، افکار و اصلاحات میرزا علی خان امین الدوله

استاد راهنما

جناب آقای دکتر سید هاشم آقاجری

استاد مشاور

جناب آقای دکتر محمد علی اکبری

نگارش

ابوالقاسم نادرپور

بهمن ۱۳۸۰

۴۱۵۳۷

اعضاء هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه آقای ابوالقاسم نادرپور تحت عنوان زندگانی، افکار و اصلاحات میرزا علی خان امین الدوله را از نظر ساختار و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را جهت تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

اعضاء هیئت داوران

۱- استاد راهنما دکتر سید هاشم آخاجری

۲- استاد مشاور دکتر محمد علی اکبری

۳- استاد ناظر دکتر تنها تن ناصری

۴- استاد ناظر دکتر یعقوب آژند

۵- نماینده تحصیلات تکمیلی - دکتر صادق ابنه وند

میرزاغلامرضا آذر علی ابراهیم
رئیس هیئت داوران

آئین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه رساله های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از فعالیتهای علمی پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند.

ماده ۱ در صورت اقدام به چاپ پایان نامه «رساله ی» خود مراتب را قبلاً به طور کتبی به مرکز نشر دانشگاه اطلاع دهند.

ماده ۲ در صفحه سوم کتاب پس از برگ شناسنامه عبارت ذیل چاپ گردد.

کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته تاریخ است که در سال ۱۳۸۰ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب دکتر سید هاشم آغاچری و مشاوره جناب آقای دکتر محمد علی اکبری از آن دفاع شده است.

ماده ۳ به منظور جبران بخشی از هزینه های نشریات دانشگاه تعداد یک درصد شمارگان کتاب در هر نوبت چاپ را به مرکز نشر دانشگاه اهدا کند دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴ در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شماره گاه چاپ شده را بعنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس تأدیه می کند.

ماده ۵ دانشجوی متعهد و قبول دارد در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود از طریق دادگاه معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش تأمین نماید.

ماده ۶ اینجانب ابوالقاسم نادرپور دانشجوی رشته تاریخ مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرائی آن را قبول کرده و ملتزم می شوم.

تقدیم به

تقدیم به مادر، همسر و فرزندان مهربانم که در
جریان تحصیلات من متحمل زحمات فراوانی
گردیدند و در این راه، من را تنها نگذاشتند.

تقدیر و تشکر

پر خود واجب می‌دانم از زحمات استاد فرزانه و بزرگوار جناب آقای
دکتر سید هاشم آغاچری که در مراحل مختلف این پایان نامه مرا از هر
نظر راهنمایی و ارشاد فرموده تشکر و قدردانی نمایم.
از استاد ارجمند و بزرگوار جناب آقای دکتر محمد علی اکبری که با
راهنمایی‌های خودشان مرا یاری نمودند تشکر و قدردانی می‌شود.

چکیده

در دوره پادشاهی ناصرالدین شاه گرایشهای سیاسی زیادی با اهداف اصلاح‌گرایانه و ایجاد تغییرات بنیادی در ساختار سیاسی، اقتصادی، فرهنگی کشور شکل گرفت، تعدادی از نمایندگان آنها جزو مخالفان دولت بودند و علیه دولت فعالیت می‌کردند، اما عده‌ای دیگر در دستگاههای دولتی و خیلی مواقع در مقام صدارت با امکاناتی که در اختیارشان بود جهت تقویت دولت تلاش می‌کردند تا نظریات سیاسی خود را به دولت بقبولانند و اصلاحات مختلف مورد نظر خود را تحقق بخشند و در مواقعی از این طریق نفوذ مخالفان سیاسی خود را که بعنوان عناصر محافظه‌کار و مرجع مخالف اصلاحات بودند در دربار و دولت و کلاً در جامعه ایران بکاهند، یکی از این رجال میرزاعلی خان امین الدوله بود که بعد از میرزا حسین خان سپهسالار تا انقلاب مشروطیت مهمترین رجل ترقی خواه و اصلاح طلب قاجاریه به شمار می‌رفت، امین الدوله بر اثر مشاهدات خود نیز از جوامع مترقی اروپایی شیفته دموکراسی، قانون‌گرایی، غرب بود دشمن جهل و بی‌سوادی بود، مخالف دخالت روحانیون در امور دیوانی بود. در دوره زمامداری خود در راه نوسازی و تقویت نهادهای اداری کشور خود گامهای موثری برداشت، اقدام به تشکیل مجلس مخصوص دولتی «مجلس اعیان» کرد، جهت به ریشه کن کردن جهل و مبارزه با بی‌سوادی مدارس جدید را تاسیس کرد. تامین به صاحبان جراید داد، با رشوه خواری به مبارزه پرداخت راه دزدی را بر مستوفیان مسدود کرد، طرفدار استقلال و تمامیت ارضی کشور بود جهت سر و سامان دادن به امور مالی و گمرکی کشور مستشارانی از بلژیک را به خدمت گرفت، در سیاست خارجی گرایش به یک نیروی سومی داشت تا بدین طریق باعث کاهش نفوذ سنتی روس و انگلیس بشود، روسها مخالفت او بودند و در جریان استقراض دولت از خارج به همراه انگلیس به مخالفت با امین الدوله پرداختند. این عامل یعنی عدم توفیق امین الدوله در استقراض خارجی به همراه مخالفت و سعایت در باریان دشمنی علما با او همگی باعث شکست اصلاحات و ناکامی وی شدند.

میرزا علی خان امین الدولہ

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
۱.....	مقدمه
۳.....	تعریف مسئله
۴.....	سوالات اصلی تحقیق
۴.....	فرضیات
۶.....	اهداف تحقیق
۶.....	سابقه و ضرورت انجام تحقیق
۶.....	روش انجام تحقیق
۷.....	معرفی و نقد منابع
	فصل یکم: زندگیتامه امین الدوله
۲۱.....	بخش یکم «شرح حال میرزا محمدخان مجدالملک» هویت و خاستگاه تربیتی امین الدوله
۲۴.....	بخش دوم: جوانی، خدمات دیوانی، ماموریت‌های سیاسی، مشاغل امین الدوله از منشی حضور تا صدرات
۳۷.....	بخش سوم: عزل امین الدوله، تبعید و فوت او
۴۰.....	بخش چهارم: صفات امین الدوله خوی و منش، ویژگیهای اخلاقی، استعداد و تواناییهای علمی
	فصل دوم: افکار امین الدوله
۴۵.....	بخش یکم: «ارتباط امین الدوله با رجال روشنفکر»
۴۷.....	بخش دوم: رابطه امین الدوله و میرزا ملکم خان و نقش وی در اصطلاحات امین الدوله
۵۳.....	بخش سوم اندیشه‌های اصلاحی امین الدوله

فصل سوم: اصلاحات و اقدامات امین الدوله

- بخش یکم: اصلاحات در پست..... ۵۷
- ۱- پستخانه قبل از امین الدوله ۵۷
- ۲- پستخانه در زمان امین الدوله ۵۹
- بخش دوم اصلاحات قضایی «درآمد» ۶۵
- ۱- تدوین کتابچه قانون..... ۶۸
- ۲- رواج استفاده از تمبر و نشان دولتی بر اسناد رسمی ۶۹
- بخش سوم: اصلاحات اقتصادی و مالی «درآمد» ۷۲
- ۱- احداث کارخانه..... ۷۳
- ۲- اصلاح مالیه «درآمد»..... ۷۸
- الف- انتصاب ناصرالملک به وزارت مالیه ۸۰
- ب- تمرکز دستگاه مالیه و تعدیل دخل و خرج کشور ۸۱
- ج- اصلاح گمرکات ۸۴
- ۳- اصلاحات در ضرابخانه..... ۸۶
- الف) اوضاع نظام پولی ایران و ضرابخانه‌ها قبل از امین الدوله ۸۶
- ب- واگذاری ضرابخانه به امین الدوله، طرح امین الدوله در مورد اصلاح ۸۹
- ضرابخانه و دشمنان او ۸۹
- پ- کناره‌گیری امین الدوله از ضرابخانه ۹۱
- ت- تصدی امین الضرب بر ضرابخانه و نتایج آن و مخالفت امین الدوله - بی و عزل موقت امین الضرب..... ۹۳
- ث - ضرابخانه و تصدی امین الضرب در پادشاهی مظفرالدین شاه و صادرات امین الدوله ۹۶

بخش چهارم: اصلاحات سیاسی «تشکیل مجلس مخصوص دولتی» ۹۹.....

بخش پنجم: اصلاحات فرهنگی ۱۰۲.....

۱- تأسیس مدارس جدید ۱۰۲.....

۲- تأسیس انجمن معارف ۱۰۶.....

۳- گسترش مطبوعات ۱۰۹.....

فصل چهارم: بررسی عوامل موثر بر ناکامی اصلاحات میرزا علی خان امین الدوله

بخش یکم: توطئه‌های پیدا و پنهان درباریان و ارباب قدرت قاجاری ۱۱۴.....

۱- میرزا محمود خان حکیم الملک ۱۱۴.....

۲- طرفداران امین السلطان ۱۱۶.....

۳- نوکران درباری ۱۱۷.....

۴- دشمنی مشیرالدوله ۱۱۹.....

بخش دوم «ناسازگاری و مخالفت برخی از روحانیون متنفذ» درآمد ۱۲۲.....

۱- مخالفت امین الدوله با دخالت علما در امور دیوانی ۱۲۳.....

۲- علما مخالف تفکرات امین الدوله در ایجاد مدارس جدید، اصلاحات قضایی، و قانون خواهی به سبک اروپا بودند ۱۲۴.....

۳- جدال میان امین الدوله و رهبر علما «میرزا حسن آشتیانی» ۱۲۶.....

۴- درخواست عده‌ای از علما در بدو صدارت امین الدوله مبنی بر عزل حاکم خراسان و خوزستان ۱۲۸.....

۵- تکفیر امین الدوله توسط علما ۱۲۹.....

بخش سوم: ناکامی امین الدوله در استقراض خارجی و ناهمسازیه‌های دولتین روس و انگلیس ۱۳۰.....

۱- روسیه دشمن سرسخت کابینه امین الدوله ۱۳۰.....

۲- مخالفت امین الدوله با درباریان و شاه در استقراض خارجی ۱۳۳.....

۳- تفکر امین الدوله در مورد استقراض از کشورهای بی طرف و مخالفت روس و انگلیس با وی. ۱۳۵

۴- تقاضای وام از بانک شاهنشاهی، نظر ژرژوف رابینودر مورد اعطاء وام به امین الدوله، و سرانجام تلاش امین الدوله برای استقراض. ۱۳۷

نتیجه گیری..... ۱۴۰

منابع و ماخذ..... ۱۴۳

الف- کتب تاریخی..... ۱۴۳

ب- تحقیقات جدید..... ۱۴۷

پ- مطبوعات و جراید..... ۱۴۹

ت- اسناد و مدارک..... ۱۵۰

چکیده انگلیسی

عنوان پایان نامه به انگلیس

مقدمه

رساله فوق کارنامه سیاسی و اصلاحات یکی از رجال دیوان سالار و منورالفکر دوره ناصری و مظفیری است که مدت سی سال در مقام وزارت و صدارت خود اندیشه‌های اصلاح‌گرایانه خود را در جهت نوسازی کشورش بکارگرفت این رساله مشتمل بر یک مقدمه و چهار فصل می‌باشد، ابتدا در فصل اول به توصیف زندگینامه امین الدوله پرداخته می‌شود، تولد او، خانواده‌اش، پیشینه تربیتی چگونگی ارتقاء او به مناصب درباری، سفرهای فرنگ، پیشکاری آذربایجان، صدارت او در دوره مظفرالدین شاه، کیفیت عزل او، صفات و ویژگیهای اخلاقی او در این فصل مورد بررسی قرار می‌گیرد، در فصل دوم به روابط امین الدوله با رجال روشنفکر زمان خود و تاثیرگذاری تفکرات و اندیشه‌های آنها بر امین الدوله و اصلاحات او پرداخته می‌شود همانطور تفکر و اندیشه‌های امین الدوله بیان می‌شود.

فصل سوم که فصل اصلی رساله است، اصلاحات و اقدامات امین الدوله را مورد ارزیابی قرار می‌دهد اصلاحات در پستخانه رواج استفاده از تمبرونشان دولتی بر اسناد رسمی، تشکیل مجلس مخصوص دولتی، اصلاحات مالی و اقتصادی در قالب احداث کارخانه، اصلاح ضرابخانه، تمرکز دستگاه مالیه، اصلاحات فرهنگی، تاسیس مدارس جدید گسترش مطبوعات، مطالب و مباحث این فصل را شامل می‌شوند.

در فصل چهارم موانع و عوامل شکست اصلاحات امین الدوله تحت عناوین، مخالف درباریان با اصلاحات، مخالفت روحانیون، و عدم توفیق امین الدوله را در استقراض خارجی و ناهمسازیهای دولتین روس و انگلیس مورد بررسی قرار می‌گیرد.

كليات تحقيق

تعریف مسئله

خروج از دایره عقب ماندگی از آغاز حکومت قاجار مورد توجه شاهزادگان و رجال دیوان سالار این دوره بوده است این مهم در دوره‌های مختلفی بوسیله افرادی همچون عباس میرزا، امیرکبیر و سپهسالار انجام گرفت، هر چند این اصلاحات به شکست انجامید ولی هیچگاه اندیشه اصلاحات در اذهان خاموش نشد و نهال اصلاح طلبی را در دل مردانی دیگر کاشت رسالت تداوم اندیشه اصلاحات در اواخر دوره ناصری و اوایل دوره مظفری در تفکر اصلاحگر متجدد آن دوره میرزا علی خان امین الدوله متولد سینک لواسان به سال ۱۲۶۰ هـ ق متوفی به لشت نشاء گیلان ۱۳۲۲ ق متبلور بود هدف او تحول و اصلاح در تمام ابعاد اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، مالی و برهم زدن ساختار سنتی سلاطین قاجار بوده است تحقق این هدف در دوره کوتاه مدت صدارت او ۱۳۱۶-۱۳۱۵ ق در دوره مظفری میسر گشت. اما گروهایی همچون، علما، رجال دریاری، و کشورهاییی که اصلاحات با منافع آنان در تضاد بود سد راه امین الدوله بودند.